

Rostul și prestigiul primei scene a țării sint umbrite, dacă verbul eroic, intrări-pat al marilor tragedii, al teatrului shakespeareian, al figurilor din trecutul neamului, al repertoriului contemporan — nu întrunește acele forțe dramatice actoricești care să ducă mesajul artei majore în inima spectatorului, să-l electrizeze, să-l îmbărbăteze, să-l innobileze. Pentru aceasta, politica de cadre a Teatrului Național nu a fost întotdeauna destul de chibzuită; lucrurile au mers, de multe ori, cam la voia întâmplării. Nu a existat preocuparea pentru un repertoriu axat pe valorile existente și nu s-au adus în teatru — cu excepția lui Toma Dimitriu, recent încadrat, dar detașat încă la Teatrul Municipal — acele forțe mature și tinere de actori cu care să se poată îndrăzni, cu sorți de izbândă, jucarea oricărui repertoriu. E drept că Teatrul Național are posibilitatea de a asigura o foarte bună distribuție feminină pentru orice rol de tragedie, dramă sau comedie. Este știut însă că piesele, în majoritatea lor, necesită femei în distribuție abia în proporție de o treime. Necesitățile majore privesc pe interpreții masculini. Nu întâmplător — după trei ani de la dispariția atât de prematură a lui Mihai Popescu — Romeo, Bălcescu și atâtea roluri pe care acest actor le-ar mai fi putut juca au rămas fără interpret.

Teatrului Național trebuie să i se atribuie de preferință acele elemente actoricești care nu frinează dezvoltarea lui artistică, care pot face ușor pasul spre desăvârșire și prin care repertoriul permanent își păstrează nivelul și suflul de mare artă. Așa cum, în trecut, scriitorii și oamenii de cultură au stat de strajă la ridicarea prin voința și iubirea lor a Teatrului Național, tot așa, acum, Ministerul Culturii și Uniunea Scriitorilor trebuie să vegheze pentru sprijinirea primei scene românești. Astăzi, ansamblul Naționalului s-a acuiț într-o sală creată pentru alt scop decît acela de a suplini golul născut datorită unei pribegii lungi a acestui colectiv. Pînă la construirea noii săli, să veghem la ridicarea nivelului etic și artistic al purtătorilor faciei aprinse de toți iubitorii de artă și cultură ai acestei țări.

Marietta SADOVA

Remedii

Cu dorința curată de mai bine, îndrăznesc să înșir cîteva cuvinte despre destinul Teatrului nostru Național. Privesc în urmă spre cei patruzeci de ani de activitate în slujba primei noastre scene, alături de Constantin Nottara și de Paul Gusty, și cred că aș lipsi de la datoria mea dacă m-aș retrage într-o comodă și prudentă tăcere, lăsînd să se irosească fără folos roadele unei experiențe de o viață întreagă. Teatrul Național, de care nu m-am despărțit sufletește niciodată, a rămas scump inimii mele, iar acum cînd cariera mea de regizor este pe sfîrșite, pot să spun lucrurilor pe nume, fără să fiu bănuît nici de idei preconcepute, nici de patimă personală.

Să începem cu începutul. Cu lipsa care cred că a fost cea mai adînc simțită. Iată. Teatrul Național nu mai are astăzi un local propriu și de 12 ani e un tolerat în casă străină. Sălbăticia hitleristă i-a distrus cinstita lui gospodărie și l-a azvîrlit pe drumuri, cu decoruri și costume, în căutarea unui adăpost. L-a găsit, pînă în cele din urmă, și s-a instalat cum a putut, punînd în lucrare varul și mistria, dar chiar după ce și-a reluat activitatea întreruptă, lucrurile nu mai semănau cu ceea ce fuseseră. Un azil improvizat nu poate înlocui căminul în care s-a păstrat o datină. Zidurile au sufletul lor, cum spune poetul latin: *sunt lacrymae rerum...*

Vechea clădire a Teatrului Național nu era, desigur, un monument arhitectonic de o frumusețe deosebită și avea, fără îndoială, destule cusururi. Sala devenise neîncăpătoare pentru marea afluență a publicului de astăzi, iar mașinăria scenei lăsa mult de dorit. Decorurile erau purtate pe mâini și instalarea unei scene turnante nu era posibilă din pricina lipsei de degajamente. Dar sala avea o acustică minunată, egală poate cu aceea a Scalei din Milano, iar scena însăși, oferind o deschidere destul de largă și o bună adincime, permitea cele mai cuprinzătoare și mai fastuoase montări, cu planuri spațioase și bogate mișcări de ansamblu. Era loc destul pentru Puntea Suspinelor și aveau unde să se adune la sfat boierii cu barbă rară ai Moldovei. Acest cadru generos, prielnic marilor spectacole, s-a pierdut. Fără a atribui o putere miraculoasă atmosferei spirituale în care se prezintă o realizare artistică, nu cred, de pildă, că spectacolele Comediei Franceze ar fi tot atât de impresionante, dacă *Fedra* sau *Cidul* s-ar muta din casa lui Molière într-un „teatru de buzunar“, sau dacă maestrul George Georgescu ar consimți să dirijeze Simfonia a IX-a într-o sală de cinematograf.

Edificiul Teatrului Național constituie, fără îndoială, o problemă esențială, în vederea înlăturării greutăților ce stau în calea colectivului său artistic. Dar această problemă, se știe, a fost luată în seamă de forurile guvernamentale și de partid — și ea își va găsi, sintem încredințați, urgenta rezolvare. Până atunci însă, îndatorirea celor chemați direct la îndreptarea și redresarea Teatrului Național este de a se strădui să pregătească pe plan artistic condițiile prielnice acestei redresări. Clădirea Teatrului Național să găsească aceste condiții satisfăcute, în momentul în care slujitorii lui vor fi chemați să officieze în ea.

Privind din nou înapoi ca să învățăm de la precursori, vom înțelege că Teatrul Național a avut totdeauna o *bună tradiție* și un *stil* propriu, de la care nu s-a depărtat. E tradiția și stilul lui Vasile Alecsandri și al lui Matei Millo, al lui I. L. Caragiale și al lui Alexandru Davila, al lui Barbu Delavrancea și al lui Constantin Nottara, al lui Aristide Demetriad și al lui Paul Gusty, ctitorii primei noastre scene și slujitorii ei cei mai credincioși, care în ciuda amestecului nepriecut al politicianismului rău-năvălit, cu toate răsturnările de directori urmînd după fiecare schimbare de guvern, au reușit de-a lungul anilor să mențină o linie de consecvență artistică și o continuitate de concepție, care n-ar fi trebuit să se piardă cu niciun preț. Cum să se păstreze, însă, acest stil și această tradiție, cînd vechii actori ai Teatrului Național s-au împrăștiat în alte diferite formații, iar prima noastră scenă a primit de la fostele teatre particulare un aflux de elemente noi, care au adus, firește, talentul lor incontestabil, dar au venit cu o altă concepție, cu o altă linie de interpretare, cu un alt stil. Coeziunea care se realiza altădată în pregătirea unui spectacol la Teatrul Național, și mai cu seamă legătura vie între actorii începători și înaintașii lor astăzi s-au destrămat. Teatrul Național a fost, dincolo de sălile de curs ale conservatorului, o școală de creștere a cadrelor și de formare a elementelor tinere, oferind noilor veniți în templul Thaliei posibilități nelimitate de a-și însuși meșteșugul artei dramatice după modelul fruntașilor din generația veche, care nu pregetau să îndrume primii pași ai celor sortiți să-i înlocuiască într-o zi. Cu multă mihnire am văzut cum au căzut sub ochii noștri unii din cei din urmă reprezentanți ai acestui stil ales și ai acestei nobile tradiții și cum alții s-au instrăinat de la matcă. Unii au plecat pentru totdeauna dintre noi, ca N. Bălățeanu și Sonia Cluceru; alții au fost ispitiți de noi lumini ale rampei, ca George Vraca care azi e la Teatrul Armatei, sau Al. Critico, Valentineanu, A. Pop Marțian, atrași spre asfințit de Teatrul Tineretului.

Ceea ce spun despre actori se potrivește tot atât de bine regizorilor. Actorul urmărește pe seama lui firul unei tradiții de interpretare, regizorul stringe însă în

mina lui toate itele. Paul Gusty a fost, mai bine de o jumătate de veac, paznicul neostenit al bunelor deprinderi moștenite. Dar urmașii lui și continuatorii lui au plecat, fără să lase cuiva grija focului din altar. A trebuit, astfel, să se pună în scenă la Teatrul Armatei, *Despot Vodă* de un regizor străin de montarea clasică a Naționalului și cu actori lipsiți de cunoașterea trebuincioasă a stilului tradițional imprimat de înaintași rolurilor istorice. De ce nu a putut Naționalul să monteze marile noastre capodopere? Să constatăm cu toată sinceritatea că prima noastră scenă a rămas fără regizor pentru teatrul clasic! Fără supărare! Tovarășul Sică Alexandrescu, minunatul dirijor al *Scrisorii pierdute*, cu fantezia lui inepuizabilă în infiriparea unui spectacol vesel, atit de priceput în tălmăcirea oricărui text de comedie, a recoltat cu *Regele Lear* un eșec, care desigur nu l-a mirat, fiindcă nici temperamentul său, nici însușirile sale artistice excepționale, nici experiența ciștigată în atitea întreprinderi norocoase nu i-au dat prilejul să aprofundeze problemele de regie ale dramei și ale tragediei clasice. O vorbă de spirit franțuzească spune că nici cea mai frumoasă fată din lume nu poate să dea decit ce are.

Perspectivile amenință, așadar, să fie sumbre, *dacă* nu va interveni o schimbare. Un director de scenă ca Paul Gusty, ca să ne mai întoarcem încă o dată la acest neegalat animator al scenei rominești, primea pe lângă el, ca pictorii din vremea Renașterii, pe ucenicii mai tineri care năzuiau să prindă de la el tainele meșteșugului. Aceștia au învățat multe privind cum lucrează meșterul mai virstnic decit ei. Astăzi, nu se mai face în teatru asemenea ucenicie de regizori. Unde sint elevii învățăcelilor de ieri, care au ajuns la rindul lor meșteri?

Am amintit în treacăt despre repertoriul clasic. Revenim. Părăsirea literaturii clasice înseamnă nici mai mult nici mai puțin decit nesocotirea însăși a rațiunii de a fi a Teatrului Național. Era o vreme cînd Shakespeare, Racine, Molière, Schiller, Hugo, Tolstoi, Cehov, Gorki nu lipseau de pe afișul Teatrului Național, oaspeți obișnuiți, ținuți în mare cinste și găzduiți după cum se cuvine. E o fișie de vreme, care ar face bine să se întoarcă. Teatrul Național nu poate să-și improvizeze repertoriul cu piese culese la întimplare, după preferințele meșteșugărești ale regizorului dornic de succese ușoare sau după capriciul de vedetă al unui actor cap-de-afiș. Menirea Teatrului Național rămîne reprezentarea operelor de valoare ale literaturii universale — inclusiv lucrările dramatice originale — iar faptul că ani de-a rindul repertoriul clasic a rămas mai mult în grija bibliotecarului constituie o gravă eroare și o abatere de la menirea primei noastre scene.

Alegerea repertoriului Teatrului Național ar trebui să intre în atribuțiile unui organ de critică și selecție, care lipsește. Actualul consiliu artistic, alcătuit mai cu seamă din regizori și actori, reprezintă în chip fatal o concepție profesională de multe ori îngustă. Comitetul de lectură de altădată, care cuprindea firește și pe imputerniciții actorilor, era alcătuit din membri ai Academiei, profesori ai Facultății de litere, scriitori, care veneau din lumea preocupărilor lor cu o altă viziune estetică și cu o prețuire mult mai justă a valorilor literare. Ar fi oare atit de absurd să pretindem ca, la înjghebarea repertoriului Teatrului Național, să aibă un cuvînt de spus și reprezentanții celor mai de seamă așezăminte de cultură din R.P.R.? Le-ar sta rău actorilor și regizorilor să ceară sfatul unor cărturari ca G. Călinescu, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, M. Sorbul, Zaharia Stancu și atîția alții?

Așadar, ce-i de făcut? Pentru fiecare suferință, leacul potrivit. Iar pentru cea dintii, primele măsuri au și fost luate: în cadrul celui de al doilea plan cincinal, clădirea Teatrului Național va fi refăcută.

Faima artistică a Teatrului Național se cuvine a fi, de asemenea, restaurată. Actorii care au fost împrăștiați sau pensionați — dar încă în stare să aducă o

contribuție valoroasă prin jocul lor impregnat de stilul Naționalului —, actorii care au slujit prima noastră scenă cu credință și îi cunosc obiceiurile, să fie readuși în jurul vetrei părăsite, refăcându-se un colectiv din cei mai străluciți actori ai generației menite să păstreze stilul de artă și tradiția de interpretare a Teatrului Național. Conservatorul nostru, pe care l-au ilustrat dascăli ca Vellescu, Pascaly, Nottara, Aristizza Romanescu, Lucia Sturdza Bulandra, va trebui să aibă în vedere cu mai multă luare-aminte pregătirea elementelor capabile să răspundă cerințelor de interpretare a unui repertoriu clasic. Fiecare teatru, dar mai ales Teatrul Național, revizuiindu-și programul de învățatură artistică, va trebui să-și creeze un studio experimental, pentru desăvârșirea pregătirii viitorilor actori și regizori de calitate, după pilda vestitelor trei studiouri ale inovatorului Stanislavski.

Repertoriul Teatrului Național va trebui să fie alcătuit din capodoperele dramaturgiei universale și din piesele românești de înaltă ținută literară, făcându-se apel, pentru alegerea lor, la prețioasele lumini ale unor îndrumători calificați.

Teatrul Național va trebui să-și recâștige prestigiul în parte pierdut, să-și regăsească stilul lui propriu și să-și continue marea lui tradiție a interpretărilor realiste, deosebindu-se de celelalte teatre în primul rînd prin valoarea lucrărilor reprezentate și în al doilea rînd prin măiestria desăvîrșită a înscenării. Numai astfel va reuși să-și îndeplinească misiunea și să corespundă așteptărilor marelui public dornic de cultură. Fiindcă, în definitiv, teatrul nu există nici pentru actorul care culege aplauze, nici pentru regizorul pe care îl laudă critica, ci pentru spectatorul care plătește. E personajul principal al oricărei piese. Să ne gîndim puțin și la el.

Victor BUMBESȚI

C a u z e...

În ultimii ani, presa noastră a adăpostit adesea în paginile ei discuții asupra activității Teatrului Național, pomenind despre „profilul”, despre „obligățiile” sau „menirea” acestei instituții. Încercînd acum să intru într-o astfel de dezbatere, stau și-mi pun întrebarea: ce înseamnă profilul Teatrului Național? Aș vrea să dau o formă acestei noțiuni, să găsesc cuvîntul-imagie care s-o definească pregnant.

Nu știu de ce, cînd e vorba de profilul Teatrului Național, oricît aș încerca, oricît m-aș strădui, îmi apare înaintea ochilor aceeași imagine, una singură: cele patru arcade pe care se sprijinea fațada vechiului edificiu. Am sentimentul că silueta aceasta sugera adevăratul profil al acestui așezămint de cultură. Cred că nu mă înșel atunci cînd spun că, pentru noi toți, ideea Teatrului Național este legată de imaginea vechiului teatru din Calea Victoriei, lăcaș al adevăratei arte teatrale, mărtor credincios al dezvoltării culturii românești.

Mă întreb: pentru un tînăr de azi, pentru un adolescent care n-a văzut nici-o dată vechea clădire a teatrului, care este chipul arhitectonic pe care imaginația sa îl asociază acestui templu al artei? Poate, teatrul din Pasajul Comedia, înghesuit între dărîmături și — de cîțiva ani — străjuit de mormane de moloz? Ori, poate, așa numitul „Studio”, cel mereu împodobit cu cununa zarzavaturilor din Piața Amzei? Pînă la urmă problema profilului arhitectonic pentru că, după părerea mea, neajunsurile prin care a trecut Teatrul Național în ultimii ani s-au dovedit a fi cauzate și de lipsa unui local demn de ceea ce, pentru noi, trebuie să însemne primul teatru al țării.

Lipsa unui local corespunzător a determinat, în primul rînd, un repertoriu din care marile piese lipsesc aproape cu desăvîrșire. În afară de cîteva excepții,